

Sarajevskim sokacima

ARH. DUŠAN GRABRIJAN U SJEĆANJU SVOJIH UČENIKA

Ne znam da li ćete naći nekog od đaka sarajevske Srednje tehničke škole iz generacije pred rat i onih neposredno poslije rata, a da se s posebnim simpatijama ne sjeća svog profesora Dušana Grabrijana. Razgovarao sam s mnogima: s Banovićem, Beserom, Hadžiosmanovićem, Jovičićem, Serdarevićem... da dalje ne nabrajam imena. Neki su, dapače, saznavši da spremamo posebnu ediciju o Grabrijanu, pismeno formulisali ponešto od svojih sjećanja, zabilježili anegdote, impresije ili vlastite doživljaje u radu sa svojim nastavnikom. Ovdje su uvrštene te bilješke.

Strahinja Banović:

»Nije to bilo davno. Među nama se kretao i neumorno radio čovjek koji je svojim znanjem i radnom energijom nadmašio prosjek.

Uvijek spreman na žrtvu i samoprijegor kada se radilo o problemima arhitekture; ulijevao je oko sebe, među kolege, a naročito među učenike u školi polet i ljubav za struku, prenoseći znanje na mlade generacije.

Neumorno je hodao sarajevskim ulicama i sokacima, okružen grupom učenika, ulazio u kuće koje su imale historijsku vrijednost i davao ih mlađima na snimanje. Često bi se ukućani čudili kad bi on pitao o svakom detalju: o peći, banjici, dušekluku... Zašto s takvim ushićenjem promatra unutrašnje uređenje sobe, zašto gleda po bašči i dvorištu, pa čak i na posuđe, zašto premjerava prostorije i već trošne grede? No, pod njegovim nadzorom je detaljno izmjerena svaka prostorija i u potpunosti proučene konstruktivne pojedinosti. Ništa nije izmaklo njegovom vještom oku.

Oživljavao je uspomenu na one vješte neimare prošlosti, koji su umjeli stvoriti velika djela. Prikupljao je podatke o tim djelima i povezivao narodnu arhitekturu sa savremenom.

Ali — ovaj veliki neimar nije više među živima. No, u našim uspomenu čemo ostati nezaboravan, mi ćemo ga se sjećati kao što se on sjećao onih koji su radili prije njega na našim ostvarenjima. Iako više ne prolazi ulicama grada, nestavši sa zemljine površine, ipak jedan dio njegove snage i znanja živi i dalje i živjet će u ljudima koje je on odgajao. A kad god budemo govorili o narodnoj arhitekturi, spominjali

djela prošlosti i prolazili sokacima ispod bosanskih doksata, lebdjet će pred našim očima slika neumornog radnika prof. ing arh. Grabrijana.«

Bruno Besser:

»Zanosile su nas njegove riječi, željeli smo osjetiti ono što je on osjećao, željeli smo ljubiti svoj poziv kao što ga je on ljubio. I mi smo uz njega zavoljeli arhitekturu, naš životni cilj. Naučio nas je poštivati ono što su nam preci u amanet ostavili. Zato cijenimo našu Bosnu, našu arhitekturu, naše običaje. Kube, minaret, kapija, doksat i bosanska kaldrma mnogo nam je milija nego je to ranije bila, iako smo ovdje ugledali svijet. Prvi naši koraci bili su po neravnoj bosanskoj kaldrmi, a u doksatu naša prva postelja. Nismo znali cijeniti bogatstvo koje posjedujemo, a tuđe nam je bilo ljepše i bolje. A on? On je došao u naš zavičaj, u naš dom, da nam pokaže svu ljepotu bosanske arhitekture, svu ljepotu ostavštine naših predaka, koje smo se nekad stidjeli, umjesto da se ponosimo njome. To mu je i uspjelo, pridobio je svoje đake, vodio ih svojim putem, a oni su ga rado slijedili. Vidjeli smo, iako tada kao dječaci, da nas vodi pravom cilju, da nas vodi pravim putem. Vidjeli smo sve dobre strane njegovog rada i bili smo sretni da imamo učitelja koji je ujedno prijatelj, jednim mahom strog i blag, uporan i vrijedan. Imali smo svijetlu tačku u tamnoj noći koja nam je bila putokaz našeg budućeg zvanja. I mi smo radili zajedno s njim. Nijedan zadatak koji nam je dao, nije bio težak, jer nam ga je on olakšao, a sam je bio oličenje strpljivosti i zalaganja za nas, te lijep uzor koji smo morali slijediti.

Nakon toliko godina sjećamo se svoga profesora i često je predmet naših razgovora kada se sretnemo na gradilištima, fakultetu, preduzećima, već gdje se nalazimo. Pojedini momenti se već pričaju kao anegdote, jer su nam ostali u dubokom sjećanju. To se prepričava i mladim kolegama koji ga nisu poznavali.

Hrvatín — arhitektura zasnovana na kontrastima.

Kupole Gazi Husref-begova hamama

Sjećamo ga se pri radu na staroj sarajevskoj čaršiji, sarajevskim mahalama i kućama. Obišao bi svaki kutak, divanhanu, svaku odaju, a svagdje je pronašao nešto novo, nešto lijepo. Uz njega smo i sami uvidjeli da ima mnogo lijepoga i u rasklimanim stepenicama, nakrivljenom doksatu, kubetu, mušepku, što do tada nismo ni zapažali, iako smo to svaki dan gledali. On nas je učio da gledamo očima stručnjaka, očima arhitekta. A on? On je vidio sve.

»Ah to je dimnjak« — rekao je jednom prilikom kada je izvukao glavu iz neke rupe u zidu. No, to nije trebalo reći. Vidjeli smo to i na njegovom licu. Bio je crn... crn kao dimnjačar. Onda — čemu riječi kad je očit dokaz na njegovom licu. Ali, to njemu nije smetalo, radio je dalje.

Ili, zar se nećemo sjećati svog profesora kad je pri radu prelazio preko istrunule grede. Ne, ne bismo se toga sjećali, da nije greda pukla kad se on nalazio na njoj. Dakako, on je pao. Našao se u prizemlju, a đaci su ostali na spratu. Tako nešto ostaje u dugom sjećanju. A profesor? Tresao je prašinu sa svoga odijela i rekao: »Nije to ništa, sva sreća što su bosanske kuće dosta niske.«

Ali, bio je uporan.

Na času smo crtali stolicu. Zapravo, crtali smo samo jedan sat, ali nam je puna dva sata pričao o stolici! Mislim da nas je ubijedio da stolica nije jednostavna stvar sa četiri noge i sjedištem, nego stvar o kojoj treba mnogo i mnogo razmišljati i stvoriti je takvom da služi u potpunosti svojoj namjeni. Da, stolica nije jednostavna stvar!

Prao mi je crtež već tri puta, a sad opet nije dobro, pa moram opet prati. Baš mu nije lako obojiti crtež. »Presvijetlo — oboji još jedanput! Sad je tamno — operi!« I vječito peri crtarije kao rublje.

Zao nam je što nije ostao i dalje u našoj sredini. Napustio je Bosnu, naš zavičaj, ali je o njemu i dalje mislio i dalje bio u kontaktu s ljudima koje je ostavio u Bosni. Velika je šteta što se njegov život ugasio i što nije mogao nastaviti svoj plodni rad.«

Nedžad Hadžiosmanović i Milenko Jovičić:

»Neumoran i uporan u sprovođenju svojih postavki, Grabrijan s neobično velikom voljom prilazi rješavanju problema. Poslije oslobo-

đenja, kao direktor Tehničke škole, pomaže Omladinskoj organizaciji, s kojom saraduje i prihvata mnoge njene pravilne predloge.

Prema svojim đacima je vrlo blizak i jako omiljen, jer kao nastavnik za vrijeme okupacije, kao i ranije, ne gleda na nacionalno i socijalno porijeklo đaka, nego su za njega svi jednaki.

Posjeduje neobično veliku ljubav za proučavanje arhitektonskog nasljeđa u Bosni. Na tome uporno radi sa svojim đacima, a mnogi ga arhitekti u to vrijeme ne podržavaju, što smo i mi kao đaci osjetili.

Jednom prilikom, kada je snimao Hamam u Sarajevu, popeli smo se na krov da bismo što detaljnije i tačnije nacrtali kupole, kao i same spojeve limenih plaštova. Htio se popeti na vrh kupole da to pregleda, iako je bio snijeg i klizavica. On je, penjući se, skoro sa vrha kupole pao, ali, i poslije toga, ponovo se popeo. Taj naoko mali detalj dokazuje njegovu upornost u radu.

Volio je neobično cincar boju, te azurno plavu, kao što su bile i njegove oči.

Nije trpio đake koji su bili neuredni i aljkavi.

Pred nekim problemom stane, metne ruke u džep od kaputa i zagleda se u jednu tačku, a zatim donese odluku i odmah pristupa poslu.

Bio je pedantan, uvijek je ulazio u sve detalje kod izrade crteža. Crtajući šadrvan pred Ferhat-begovom džamijom, on je znao bojiti i prati crtež više puta da bi dobio odgovarajuću boju. A to je činio svojom maramicom, a ne školskom spužvom.«

Šadrvan pred Ali-pašinom džamijom

